

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES
[*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2014. gada 30. janvārī¹

Lieta C-557/12

KONE AG u.c.

(Oberster Gerichtshof (Austrija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Konkurence — Tiesību akti aizliegtu vienošanos jomā — Privāta īstenošana — Prasība atlīdzināt zaudējumus — Uzņēmuma, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, klienta prasījums uzņēmumiem, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, atlīdzināt zaudējumus, ko radījušas uzņēmuma, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, aizliegtās vienošanās ietekmē noteiktās pārmērīgi augstās cenas — Cenu “jumta” efekts (“Umbrella pricing”) — Tieša cēloņsakarība — Efektivitātes princips

I – Ievads

1. Izskatāmais lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesai dod iespēju papildināt savu judikatūru par Eiropas konkurences tiesību privātu īstenošanu ar vēl vienu mozaikas gabaliņu. Runa ir par Savienības līmenī līdz šim nenoskaidrotu jautājumu, vai aizliegtas vienošanās dalībnieka civiltiesiskā atbildība attiecas arī uz tā dēvēto cenu “jumta” efektu (angļu valodā – “umbrella effects” vai arī “umbrella pricing”).

2. Cenu “jumta” efekts ir tad, ja uzņēmumi, kas paši nav aizliegtas vienošanās dalībnieki (tā dēvētie “Kartellaußenseiter”), šīs aizliegtās vienošanās mahināciju ietekmē, savā ziņā “aizliegtās vienošanās aizsegā”, paši savas cenas – apzināti vai neapzināti – nosaka augstākas, nekā tie vispār tās būtu varējuši noteikt konkurences apstākļos. Vai Savienības tiesībās tiek prasīts, ka uzņēmumu, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, klienti valsts tiesās šo uzņēmumu pārmērīgi augsto cenu dēļ no aizliegtās vienošanās dalībniekiem var prasīt zaudējumu atlīdzību? Vai, tieši pretēji, tāds pienākums atlīdzināt zaudējumus valsts civiltiesībās var tikt neatzīts, jo zaudējumi ir attālināti, pat netieši?

3. Šo jautājumu pamatā ir aizliegtā vienošanās liftu tirgū, kuru Tiesa jau vairākkārt bija aplūkojusi citā saistībā². *ÖBB-Infrastruktur AG* kā pārdevēja no ražotāja, kas nebija aizliegtās vienošanās liftu tirgū dalībnieks, bija iegādājusies liftus, kuru cena tās skatījumā aizliegtās vienošanās liftu tirgū ietekmē tika noteikta augstāka nekā vispār konkurences apstākļos to varētu sagaidīt. Tagad *ÖBB-Infrastruktur* ceļ prasību Austrijas civiltiesās pret četriem uzņēmumiem, kas ir aizliegtās vienošanās liftu tirgū dalībnieki, par tai tā dēļ radušos zaudējumu atlīdzināšanu.

¹ — Oriģinālvaloda – vācu.

² — Skat., piemēram, 2012. gada 6. novembra spriedumu lietā C-199/11 *Otis* u.c. (turpmāk tekstā – “*Otis*”) un 2013. gada 18. jūlija spriedumu lietā C-501/11 P *Schindler Holding* u.c./Komisija, kā arī papildus manus 2013. gada 18. aprīli sniegtos secinājumus pēdējā minētajā lietā.

4. Ja šo zaudējumu atlīdzināšanas lūgumu gribētu izvērtēt tikai atbilstoši Austrijas valsts civiltiesībām, tad, kā norāda iesniedzējtiesa, tas būtu jānoraida *a priori*, jo par cenu “jumta” efektu aizliegtās vienošanās dalībniekiem saskaņā ar valsts tiesībās spēkā esošajiem principiem nav jāatbild. Tagad Tiesai ir jāizvērtē, vai Savienības tiesības nepieļauj, ka šādi tiek kategoriski izslēgta aizliegtās vienošanās dalībnieku atbildība par cenu “jumta” efektu. Tiesas spriedums šajā lietā neapšaubāmi būs orientieris Eiropas konkurences tiesību tālākajā attīstībā, un it īpaši to privātajā īstenošanā.

II – Fakti un pamatlieta

A – Aizliegtā vienošanās liftu tirgū

5. Vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs daudzu gadu ilgu periodu darbojās tā dēvētā aizliegtā vienošanās liftu tirgū, kuras ietvaros Eiropas lielie liftu un eskalatoru ražotāji – proti, *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp*, – bija noslēguši pret konkurenci vērstas vienošanās. Eiropas Komisija atklāja šo aizliegto vienošanos 2003. gadā un par mahinācijām, kas saistītas ar aizliegto vienošanos liftu tirgū, Beļģijas, Vācijas, Nīderlandes un Luksemburgas tirgū 2007. gadā piesprieda naudas sodus³.

6. Austrijā *Bundeswettbewerbsbehörde* [Federālā konkurences iestāde] un *Kartellgericht* [Tiesa aizliegtu vienošanos lietās] ierosināja lietu par aizliegto vienošanos liftu tirgū. *Kartellgericht* 2007. gadā piesprieda naudas sodus⁴ *Oberster Gerichtshof* [savā darbībā] kā *Kartellobergericht* [Augstākā tiesa aizliegtu vienošanos lietās] 2008. gadā apstiprināja⁵. *ThyssenKrupp* tika piemērots iecietības režīms.

7. Atbilstoši konstatējumiem, kas veikti Austrijas valsts tiesvedībā saistībā ar aizliegto vienošanos aizliegtās vienošanās dalībnieku vidū no 1980. gadiem līdz 2004. gada sākumam pastāvēja pastāvīgi apstiprināta vienošanās par liftu un eskalatoru tirgus sadali, ko tie lielā mērā, kaut arī ne pilnībā īstenoja. Aizliegtā vienošanās bija orientēta uz to, lai privileģētajam uzņēmumam ikreiz nodrošinātu augstāku cenu par to, kas būtu sasniedzama konkurences apstākļos. Aizliegtās vienošanās dēļ konkurence un konkurences apstākļos sagaidāmās cenu izmaiņas tika izkropļotas.

8. Aizliegtās vienošanās dalībnieki mēģināja panākt saskaņotas darbības attiecībā uz jaunajām iekārtām ievērojami vairāk nekā pusē no Austrijas tirgus apjoma. Turklāt vairāk nekā pusē no šiem projektiem, aizliegtās vienošanās dalībniekiem vienojoties, notika to piešķiršana vienam no tiem. Kopumā šādā veidā konkrētās vienošanās aizliegtās vienošanās dalībnieku vidū tika noslēgtas par vismaz trešdaļu tirgus apjoma. Aptuveni divas trešdaļas projektu, par kuriem bija vienošanās, tika īstenoti, kā plānots. Atlikušajā trešdaļā gadījumu iespēju neizmantoja vai nu uzņēmumi, kas nebija aizliegtās vienošanās dalībnieki, vai arī kāds no uzņēmumiem – aizliegtās vienošanās dalībnieks –, kas neievēroja vienošanos un izteica izdevīgāku piedāvājumu par to, par kuru bija vienošanās.

9. Visumā aizliegtās vienošanās dalībnieku darbība radīja situāciju, kurā tirgus cenas palika gandrīz nemainīgas un to tirgus daļas palika aptuveni tādas pašas.

B – ÖBB-Infrastruktur prasība atlīdzināt zaudējumus

10. *ÖBB-Infrastruktur* ir *Österreichische Bundesbahnen* meitas sabiedrība, un tai kā tādai ir uzdevums izveidot un uzturēt dzelzceļa stacijas visā Austrijā. *ÖBB-Infrastruktur* ir svarīga kliente Austrijas liftu un eskalatoru tirgū.

3 — Skat. turklāt arī 2. zemsvirtras piezīmē minēto spriedumu lietā *Otis* (18. un nākamie punkti) un spriedumu lietā *Schindler Holding* u.c./Komisija (10. un nākamie punkti).

4 — *Oberlandesgericht Wien* kā tiesas aizliegto vienošanos lietās 2007. gada 14. decembra nolēmums (dokumenta Nr. 25 Kt 12/07).

5 — *Oberster Gerichtshof* kā Augstākās tiesas aizliegto vienošanos lietās 2008. gada 8. oktobra nolēmums (dokumenta Nr. 16 Ok 5/08).

11. *ÖBB-Infrastruktur* cēla prasības Austrijas civiltiesās pret aizliegtās vienošanās dalībniekiem *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* par vairāk nekā 8 miljonu zaudējumu atlīdzību. Pamatojumā *ÖBB-Infrastruktur* galvenokārt norāda, ka, pamatojoties uz aizliegtās vienošanās liftu tirgū mahinācijām, tā esot samaksājusi par tās iegādātajiem liftiem pārmērīgi augstu cenu. Turklāt liftus *ÖBB-Infrastruktur* iegādājās daļēji tiešā, daļēji kā netiešā aizliegtās vienošanās dalībnieku kliente un daļēji kā uzņēmumu, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, kliente.

12. Šī prejudiciālā nolēmuma procedūras priekšmets ir tikai tā zaudējumu atlīdzināšanas prasības daļa, kurā *ÖBB-Infrastruktur* apgalvo, ka uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, aizliegtās vienošanās mahināciju ietekmē tai noteicis būtiski augstākas cenas, nekā tas būtu bijis iespējams normālas konkurences apstākļos. Šo zaudējumu apmērs, ko aprēķinājusi *ÖBB-Infrastruktur*, sasniedz EUR 1,8 miljonus.

13. Pirmās instances spriedumu, ar kuru šī zaudējumu atlīdzināšanas prasība tika noraidīta kā nepamatota⁶, *Oberlandesgericht Wien* kā apelācijas tiesa izšķirošajos jautājumos atcēla⁷. Tagad strīds tiek izskatīts Austrijas *Oberster Gerichtshof* [Augstākajā tiesā] kā kasācijas tiesā.

14. *Oberster Gerichtshof* skatījumā atbildību par *ÖBB-Infrastruktur* pieprasītajiem zaudējumiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem nevar piedēvēt juridisku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, nepastāv atbilstoši Austrijas tiesībām nepieciešamā adekvātā cēloņsakarība, otrkārt, konkurences noteikumu aizsardzības mērķis neattiecas uz norādītajiem zaudējumiem. Ņemot vērā strīdīgās debates specializētajā literatūrā par juridiski pareizu attieksmi pret cenu “jumta” efektu, *Oberster Gerichtshof* tomēr ir šaubas, vai tāds rezultāts, kas balstīts vienīgi uz valsts civiltiesībām, ir saderīgs ar Savienības tiesībām, it īpaši ar efektivitātes principu.

III – Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un tiesvedība Tiesā

15. Ar *Oberster Gerichtshof*, iesniedzējtiesas, 2012. gada 17. oktobra nolēmumu⁸ mūsu Tiesai tika uzdots šāds prejudiciāls jautājums:

Vai LESD 101. pants (EKL 81. pants, EK līguma 85. pants) ir jāinterpretē tādējādi, ka ikviens var prasīt aizliegtās vienošanās dalībniekiem atlīdzināt arī tādus zaudējumus, kurus ir radījis uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks un kas paaugstinātu tirgus cenu apstākļos pats savas cenas par savām precēm paaugstina vairāk, nekā to būtu darījis, ja aizliegtās vienošanās nebūtu (*Umbrella-Pricing*), un Eiropas Savienības Tiesas prasītais efektivitātes princips pieprasa šādas prasības apmierināšanu saskaņā valsts tiesību aktiem?

16. Prejudiciālā nolēmuma tiesvedības rakstveida daļā piedalījās, pirmkārt, *ÖBB-Infrastruktur* kā prasītāja pamatlietā, otrkārt, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* kā atbildētājas pamatlietā, kā arī Austrijas valdība, Itālijas valdība un Eiropas Komisija. Šīs lietas dalībnieces, izņemot abas valdības, sniedza savus mutvārdu apsvērumus arī 2013. gada 12. decembra tiesas sēdē.

6 — *Handelsgericht Wien* 2011. gada 19. septembra starpspriedums (dokumenta Nr. 19 Cg 21/10z–57).

7 — *Oberlandesgericht Wien* kā apelācijas tiesas 2011. gada 21. decembra nolēmums (dokumenta Nr. 1 R 272/11v–65).

8 — Dokumenta Nr. 7 Ob 48/12b.

IV – Vērtējums

17. Vispirms iesniedzējtiesa jautā par LESD 101. panta interpretāciju, kurpretim atsauce uz EKL 81. pantu un EK līguma 85. pantu, šķiet, ir tikai pakārtota. Taču, tā kā aizliegtās vienošanās liftu tirgū mahinācijas ir norisinājušās pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā, proti, daļēji, kad EKL 81. pants bija piemērojams laikā, daļēji pat vēl tad, kad spēkā bija EK līguma 85. pants, atbildes sniegšanā uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu būtiskas ir tikai divas pēdējās minētās tiesību normas. Tomēr manus apsvērumus var automātiski attiecināt arī uz būtībā identisko LESD 101. pantu.

18. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru personas, kurām ar EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta piemērošanas jomā ietilpstošu aizliegto vienošanos ir nodarīti zaudējumi, var prasīt zaudējumu atlīdzināšanu no uzņēmuma, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieks⁹. Tomēr vēl nav skaidrs, vai tādi zaudējumu atlīdzināšanas prasījumi ietver arī tos zaudējumus, kas saistīti ar uzņēmumu, kuri nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, veiktu cenu līmeņa paaugstināšanu vairāk, nekā tas konkurences apstākļos ir sagaidāms, tātad, vai tie ir izskaidrojami ar cenu “jumta” efektu. Specializētajā judikatūrā šis ir pretrunīgi vērtēts temats¹⁰. Tāpēc ne sevišķi pārsteidz tas, ka arī šīs lietas dalībniecēm par to ir ārkārtīgi atšķirīgi viedokļi, jo vairāk tādēļ, ka runa ir par ievērojamām finansiālām sekām.

19. No juridiskā skatupunkta tas, vai aizliegtās vienošanās dalībniekiem var būt civiltiesiskā atbildība arī par cenu “jumta” efektu, ir *cēloņsakarības* problēma. Rodas jautājums, vai pastāv pietiekami cieša saistība starp aizliegto vienošanos un zaudējumiem, kuru pamatā ir aizliegtās vienošanās izraisīts cenu “jumta” efekts, vai tomēr tie ir attālināti zaudējumi, kura atlīdzināšanu no aizliegtās vienošanās dalībniekiem, saprātīgi domājot, nevar pieprasīt.

20. Turpinājumā pirmām kārtām es paskaidrošu, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības par maksimāli paaugstinātu cenu līmeni problēma ir Savienības tiesību, nevis valsts tiesību jautājums (skat. tūlīt A daļu). Otrām kārtām es pievērsīšos konkrētajām juridiskajām prasībām, kas no Savienības viedokļa būtu jānosaka aizliegtās vienošanās cēloņsakarības noteikšanai ar iespējamo maksimāli paaugstināto cenu līmeni (skat. par to turpinājumā B daļu).

A – Aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskā atbildība par cenu “jumta” efektu: Savienības tiesību problēma

21. Iesniedzējtiesa un vairākas lietas dalībnieces uzskata, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskā atbildība par cenu “jumta” efektu pirmām kārtām ir nosakāma valsts tiesībās un ka turklāt no Savienības tiesību viedokļa dalībvalstu rīcības brīvību nepieciešamības gadījumā nosaka līdzvērtības un efektivitātes principi. *Kone* to šajā saistībā argumentē arī ar subsidiaritātes argumentu.

9 — 2001. gada 20. septembra spriedums lietā C-453/99 *Courage* un *Crehan* (*Recueil*, I-6297. lpp., 25. un 26. punkts), 2006. gada 13. jūlija spriedums apvienotajās lietās no C-295/04 līdz C-298/04 *Manfredi* u.c. (“Manfredi”, Krājums, I-6619. lpp., 60. un 61. punkts), 2011. gada 14. jūnija spriedums lietā C-360/09 *Pfleiderer* (Krājums, I-5161. lpp., 28. punkts), spriedums lietā *Otis* (minēts 2. zemsvirtras piezīmē, 41. un 43. punkts) un 2013. gada 6. jūnija spriedums lietā C-536/11 *Donau Chemie* u.c. (turpmāk tekstā – “*Donau Chemie*” 21. punkts).

10 — Par nostāju šaipus un otrpus Atlantijas okeānam skat. starp daudziem citiem R. D. Blair un V. G. Maurer, “Umbrella Pricing and Antitrust Standing: An Economic Analysis”, no: *Utah Law Review*, 1982, 763. lpp.; J. M. Lave, “Umbrella Standing: the tradeoff between plaintiff suit and speculative claims”, no: *Antitrust Bulletin* 48 (2003), 223. lpp.; F. W. Bulst, “Schadensersatzansprüche der Marktgegenseite im Kartellrecht”, *Badenbädene*, 2006, 255. lpp.; F. W. Bulst, no: W. Möschel un F. Bien (izd.), *Kartellrechtsdurchsetzung durch private Schadensersatzklagen*, *Badenbädene*, 2010, 225. lpp. (242. un 243. lpp.); G. Meeßen, “Der Anspruch auf Schadensersatz bei Verstößen gegen EU-Kartellrecht – Konturen eines europäischen Kartelldeliktsrechts”, *Tibingene*, 2011, 256. un 257. lpp.; I. Hartung, ““Umbrella claims”: Schadensersatz bei Kartellverstößen auf Um- oder Abwegen?”, no: *ecolex* 2012, 497. lpp.; H. Beth un C.-M. Pinter, “Preisschirmeffekte: Wettbewerbsökonomische Implikationen für kartellrechtliche Bußgeld- und Schadensersatzverfahren”, no: *Wirtschaft und Wettbewerb* (WuW) 2013, 228. lpp.; R. Inderst, F. Maier-Rigaud und U. Schwalbe, “Umbrella Effects”, no: *IESEG Working Paper Series* 2013-ECO-17.

22. Patiesi, virspusēji aplūkojot, šķiet, ka, šā viedokļa pamatojums ir atrodams spriedumā apvienotajās lietās *Manfredi*, kurā Tiesa norādīja, ka “dalībvalsts tiesību sistēmas ziņā” ir “noteikt” tiesību uz zaudējumu atlīdzību “īstenošanas noteikumus”, ieskaitot tos, kas attiecas uz “cēloņsakarības” jēdziena piemērošanu, un turklāt brīdināja par līdzvērtības un efektivitātes principu ievērošanu¹¹.

23. Vērigāk aplūkojot spriedumu apvienotajās lietās *Manfredi*, kā arī dažus jaunākos Tiesas spriedumus, tomēr izrādās, ka nevis zaudējumu atlīdzināšanas tiesību *esamība* (t.i., jautājums, vai ir jāgarantē zaudējumu atlīdzība) pašreizējā stāvoklī ir atkarīga no valsts tiesībām, bet drīzāk tādu tiesību piemērošanas *detāļas* un konkrētās īstenošanas *kārtība* (t.i., jautājums, kā ir jāgarantē zaudējumu atlīdzība), tātad it īpaši jurisdikcija, process, termiņi un pierādījumu iesniegšana¹².

24. Taču princips, ka ikviens var prasīt tam radušos zaudējumu atlīdzību, ja starp šiem zaudējumiem un konkurences noteikumu pārkāpumu pastāv cēloņsakarība, izriet no pašām Savienības tiesībām, konkrētāk, no EKL 81. pantā vai EK līguma 85. pantā (tagad – LESD 101. pants) paredzētā aizlieguma slēgt aizliegtas vienošanās¹³. Šis tiešais nostiprinājums Savienības tiesībās uzņēmumu civiltiesiskajai atbildībai par to pārkāpumiem pret aizliegumu slēgt aizliegtas vienošanās un dalībvalstu atbildībai par to Savienības tiesību pārkāpumiem¹⁴ – neraugoties uz visām atšķirībām, kas citkārt konceptuāli varētu pastāvēt šo instrumentu vidū, – ir kopīgs¹⁵.

25. To, ka tieši aizliegtās vienošanās dalībnieku pienākums atlīdzināt zaudējumus ir īsts Savienības tiesību princips, galu galā nevar izskaidrot, kā pamatoti norāda Itālijas valdība, ar minētā aizlieguma noslēgt aizliegtas vienošanās juridisko būtību un nozīmi: šis aizliegums slēgt aizliegtas vienošanās ir tieši piemērojams indivīdu vidū, atbilstoši primārajām tiesībām tas pamato saistības visiem uzņēmumiem, kas darbojas iekšējā tirgū, un uz to var atsaukties ikviens¹⁶. Aizlieguma slēgt aizliegtas vienošanās pilnā lietderīgā iedarbība – *effet utile* – būtu nelabvēlīgi ietekmēta, ja ikviens nevarētu pieprasīt tādu zaudējumu atlīdzību, kas tam radušies tāpēc, ka uzņēmums ir pārkāpis EKL 81. pantu vai EK līguma 85. pantu (tagad – LESD 101. pants)¹⁷.

26. Tāpēc spriedumā apvienotajās lietās *Manfredi* Tiesa atzīst “ikvienas personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību, kas tai radušies līguma, kurš var ierobežot vai izkropļot konkurenci, vai attiecīgas darbības rezultātā”, neparedzot nosacījumu par šo tiesību pastāvēšanu jebkādā veidā dalībvalstu tiesībās¹⁸.

11 — Spriedums apvienotajās lietās *Manfredi* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 64. un 92. punkts).

12 — Spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (29. punkts), apvienotajās lietās *Manfredi* (62., 64. un 77. punkts), lietā *Pfleiderer* (30. punkts) un lietā *Donau Chemie* (25. punkts), visi minēti 9. zemsvītras piezīmē.

13 — Skat. turklāt 9. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus lietā *Courage* un *Crehan* (25. un 26. punkts) un apvienotajās lietās *Manfredi* (60. un 61. punkts). Arī Komisija to atzīst savā 2013. gada 11. jūnija priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem, COM(2013) 404, galīgā redakcija (turpmāk tekstā – “priekšlikums direktīvai”), kurā tā runā par “Savienības tiesībām uz atlīdzību par Savienības konkurences tiesību pārkāpumu radīta kaitējuma atlīdzināšanu” (skat. ierosinātās direktīvas preambulas 11. apsvērumu).

14 — Par dalībvalstu atbildību galvenokārt skat. 1991. gada 19. novembra spriedumu apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 *Francovich* u.c. (*Recueil*, I-5357. lpp., 35.–37. punkts) un 1996. gada 5. marta spriedumu apvienotajās lietās C-46/93 un C-48/93 *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* (*Recueil*, I-1029. lpp., 31. punkts).

15 — Tā 1993. gada 27. oktobra secinājumos lietā C-128/92 *Banks* (1994. gada 13. aprīļa spriedums, *Recueil*, I-1209. lpp., 36.–45. punkts) norāda arī ģenerāladvokāts G. van Gervens [G. van Gerven].

16 — Skat. 9. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus lietā *Courage* un *Crehan* (19. un 23. punkts) un apvienotajās lietās *Manfredi* (39. un 57. punkts) un attiecīgi tajos minēto judikatūru.

17 — Spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (26. punkts) un apvienotajās lietās *Manfredi* (60., 89. un 90. punkts), abi minēti 9. zemsvītras piezīmē.

18 — Spriedums apvienotajās lietās *Manfredi* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 95. punkts).

27. Tomēr ar to nepietiek: no sprieduma apvienotajās lietās *Manfredi* var secināt, ka gan to personu loks, kuri aizliegtās vienošanās dalībniekiem var prasīt zaudējumu atlīdzināšanu par minētā aizlieguma slēgt aizliegtas vienošanās pārkāpumu (“ikviens”), kā arī tie zaudējumi veidi, kas aizliegtās vienošanās dalībniekiem ir jāatlīdzina, Savienības tiesībās ir iepriekš noteikti. Tādējādi jau ir noskaidrots, ka personām, kuras ir cietušas zaudējumus, jāvar prasīt, lai atlīdzina faktiskos zaudējumus (*damnum emergens*), tostarp negūto peļņu (*lucrum cessans*), kā arī procentu maksājumus¹⁹.

28. To visu attiecinot uz šo lietu, var secināt, ka arī aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības par cenu “jumta” efekta problēma ir Savienības tiesību jautājums. Proti, ja ir jāizvērtē, vai aizliegtās vienošanās dalībniekam ir jāatlīdzina zaudējumi, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, tad tas neskar tikai zaudējumu atlīdzināšanas tiesību īstenošanas kārtību un aprēķināšanu, kā arī pierādījumu iesniegšanu valsts tiesās (tātad “kā” atlīdzina zaudējumus). Drīzāk interešu centrā ir daudz principiālāks jautājums, vai aizliegtās vienošanās dalībniekiem vispār ir civiltiesiski jāatbild par šo zaudējumu veidu un vai pret tiem var celt prasības personas, kas nav to tiešie vai netiešie klienti (t.i., “vai” atlīdzina zaudējumus). Šo jautājumu nevar atstāt vienīgu dalībvalstu tiesību sistēmu ziņā.

29. Ja juridiskie kritēriji, saskaņā ar kuriem valsts tiesas izvērtē aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesisko atbildību EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta izpratnē par noteiktiem zaudējumu veidiem un attiecībā pret konkrētām personām, dalībvalstu vidū būtībā atšķirtos, pastāvētu atšķirīgas attieksmes risks pret saimnieciskās darbības subjektiem. Tas būtu pretrunā ne tikai Eiropas konkurences tiesību pamatā esošajai interesei visiem uzņēmumiem, kas darbojas iekšējā tirgū, radīt cik iespējams vienlīdzīgus konkurences apstākļus (“level playing field”²⁰), bet sniegtu arī “forum shopping” iespēju.

30. Tātad kopumā Eiropas iekšējā tirgus konkurences noteikumu vienotas un efektīvas īstenošanas mērķis prasa visā Savienībā vienotu atbildi uz pamatjautājumu, vai zaudējumi, kas balstīti uz cenu “jumta” efektu, aizliegtās vienošanās dalībniekiem ir vai nav jāatlīdzina.

B – Savienības tiesību prasības cēloņsakarības noteikšanā

31. Vēl jānoskaidro, kādas konkrētas prasības no Savienības tiesību viedokļa var izvirzīt aizliegtās vienošanās par varbūtējo cenu “jumta” efektu cēloņsakarības noteikšanai.

32. Kā secināms jau no Tiesas izmantotā formulējuma “ikviens”, aizliegtās vienošanās dalībnieku pienākumu atlīdzināt zaudējumus nedrīkst interpretēt šauri. Aizliegtās vienošanās var radīt ievērojamus ekonomiskus zaudējumus ne tikai aizliegtās vienošanās dalībnieku tuvākajā apkārtnē – to sekas sniedzas daudz tālāk. Tāpēc būtu nepamatoti sašaurināt to personu loku, kam ir prasījuma tiesības, tādā veidā, ka *a priori* zaudējumu atlīdzību var pieprasīt tikai konkrēti tirgus dalībnieki, piemēram, aizliegtās vienošanās dalībnieku darījumu partneris vai tiešie vai netiešie to preču vai pakalpojumu saņēmēji. Pretējā gadījumā nebūtu garantēta Savienības tiesībās paredzētā aizlieguma slēgt aizliegtas vienošanās pilnīga efektivitāte.

33. Taču ir pilnīgi legītimi cēloņsakarības pārbaudē uzstādīt kritērijus, kas nodrošina, ka aizliegtās vienošanās dalībniekiem nav neierobežota pienākuma atlīdzināt visus iespējamus, pat attālos zaudējumus, attiecībā uz kuriem to pret konkurenci vērstā rīcība varētu būt cēlonis “conditio sine qua non” (dēvēta arī par *līdzvērtīgo cēloņsakarību* vai *but-for*-cēloņsakarību) izpratnē.

19 — Spriedums apvienotajās lietās *Manfredi* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 95. un 96. punkts).

20 — Par “level playing field” koncepciju skat., piemēram, manus 2010. gada 29. aprīļa secinājumus lietā C-550/07 P *Akzo Nobel Chemicals* un *Akros Chemicals*/Komisija (2010. gada 14. septembra spriedums, Krājums, I-8301. lpp., 169. punkts), 2011. gada 8. septembra secinājumus lietā C-17/10 *Toshiba Corporation* u.c. (2012. gada 14. februāra spriedums, 118. punkts), 2012. gada 6. septembra secinājumus lietā C-226/11 *Expedia* (2012. gada 13. decembra spriedums, 37. punkts) un 2013. gada 28. februāra secinājumus lietā C-681/11 *Schenker* u.c. (2013. gada 18. jūnija spriedums, 48. punkts).

34. Tā, piemēram, Savienības iestāžu ārpuslīgumiskā atbildība atbilstoši LESD 340. panta otrajai daļai saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pieprasa *pietiekami tiešu cēloņsakarību* starp zaudējumus izraisīto rīcību un apgalvotajiem zaudējumiem²¹. Tieši šo kritēriju konsekvences dēļ vajadzētu attiecināt arī uz tiem citiem gadījumiem, kuros ir ar Savienības tiesību pārkāpumu pamatoti zaudējumu atlīdzināšanas prasījumi, vienalga, vai tādus prasījumus pret dalībvalstīm izvirza privātpersonas²² vai – kā šajā lietā – savstarpēji personas, lai atsauktos uz aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesisko atbildību par to radītajiem zaudējumiem tirgū²³.

35. Protams, arī minētais tiešuma kritērijs ir vēl jāprecizē. Lai precizētu, kas konkrēti ir jāsaprot ar “pietiekami tieša cēloņsakarība”, galu galā ir jāveic normatīva analīze, kas tiek izmantota arī valstu civiltiesību sistēmās saistībā ar attiecīgajām tiesību normām par ārpuslīgumisko atbildību²⁴. Šajā ziņā lietotie jēdzieni (“legal causation”, “adekvātā cēloņsakarība” u.c.) atkarībā no tiesību sistēmas var atšķirties. Satūra ziņā galvenokārt tie ir vieni un tie paši apsvērumi, kas ir arī pietiekami tiešas cēloņsakarības koncepcijas pamatā.

36. Vispirms šajā ziņā ir jāuzsver, ka tiešo cēloņsakarību nedrīkst pielīdzināt vienīgajai cēloņsakarībai. Iesniedzējtiesas un dažu lietas dalībnieču uzsvērtais apstāklis, ka cenu veidošana, ko veic uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, balstīta uz brīvu uzņēmējdarbības lēmumu, tātad pats par sevi nevar būt tik nozīmīgs, lai noliegtu aizliegtās vienošanās dalībnieku atbildību par varbūtējiem, ar cenu “jumta” efekta saistītiem zaudējumiem. Tieši pretēji, pieņēmumam pietiek ar tiešu cēloņsakarību, ja aizliegtā vienošanās saistībā ar cenu “jumta” efektu ir bijusi vismaz *viens no zaudējumu rašanās cēloņiem*²⁵.

37. Savienības tiesu judikatūrā nekādā gadījumā vienmēr un vispārīgi netiek pieņemta cēloņsakarību virknes pārtraukšana, ja trešās personas rīcība ir tikai viens no ciesto zaudējumu cēloņiem. Drīzāk svarīgi ir katra atsevišķā gadījuma konkrētie apstākļi²⁶. Tādos gadījumos, kāds ir aplūkots šajā lietā, man šķiet, ka no aizliegtās vienošanās izrietošā cēloņsakarību virkne, pievienojoties uzņēmumam, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, tiek nevis pārtraukta, bet tieši turpinās, ja uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, nosakot savas cenas, ņem vērā (arī) attiecīgo situāciju tirgū un turklāt – pavisam paredzamā veidā²⁷ – uztver aizliegtās vienošanās radītos cenu impulsus.

38. Cik nesvarīga ir uzņēmuma, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, uzņēmējdarbības lēmumu [pieņemšanas] brīvība, turklāt parāda arī acu uzmetiens radniecīgai problēmai: aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskā atbildība par zaudējumiem, kas radušies to netiešajiem klientiem (t.i., to klientu klientiem). Arī attiecīgajā kontekstā zaudējumu rašanās netiešajam klientam visbeidzot ir atkarīga no

21 — Attiecībā uz minēto svarīgs ir 1979. gada 4. oktobra spriedums apvienotajās lietās 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 un 45/79 *Dumortier* u.c./Padome (*Recueil*, 3091. lpp., 21. punkts): “pietiekami tieši”; turklāt skat. 2009. gada 30. aprīļa spriedumu lietā C-497/06 P *CAS Succhi di Frutta*/Komisija (67. punkts) un 2010. gada 18. marta spriedumu lietā C-419/08 P *Trubowest Handel* un *Makarov*/Padome un Komisija, Krājums, I-2259. lpp., 53. punkts).

22 — Spriedums apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* (minēts 14. zemsvītras piezīmē, 51. punkts) un 2013. gada 14. marta spriedums lietā C-420/11 *Leth* (41. punkts).

23 — Pēc tam, kad ģenerāladvokāts G. van Gervens secinājumos lietā *Banks* (minēti 15. zemsvītras piezīmē, 49.–54. punkts) par to jau bija izteicies, nesasniedzot cēloņsakarības kritēriju ar spriedumu lietā *Otis* (minēts 2. zemsvītras piezīmē, 65. punkts) ir skaidri ietverts judikatūrā par aizliegtās vienošanās dalībnieku pienākumu atlīdzināt zaudējumus.

24 — Šādus pašus apsvērumus ir paudusi Eiropas Civilt kodeksa pētījumu grupa, proti, ārpuslīgumiskās atbildības ietvaros atlīdzinājamie zaudējumiem jābūt “juridiski nozīmīgiem zaudējumiem”: “[...] loss or injury constitutes legally relevant damage only if it would be fair and reasonable for there to be a right to reparation or prevention [...]”; skat. C. von Bar un E. Clive, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference*, Mīnhene, 2009, 4. sējums, VI grāmata, 2. nodaļa, VI-2:101.

25 — Citādi uzskata ģenerāladvokāts D. Ruiss-Harabo Kolomers [*D. Ruiz-Jarabo Colomer*], kurš 2009. gada 3. februāra secinājumos lietā C-440/07 P Komisija/*Schneider Electric* (Krājums, I-6413. lpp., 140. punkts) pieprasīja, lai atlīdzināmie zaudējumi būtu “tiešas, nepastarpinātas un ekskluzīvas nelikumīgas darbības sekas” (mans izcēlums). Cik zināms, šai īpaši stingrajai formulai nav atrasta sava vieta Savienības tiesu judikatūrā.

26 — Skat., piemēram, 2009. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-440/07 P Komisija/*Schneider Electric*, Krājums, I-6413. lpp., 222. punkts), spriedumu lietā *CAS Succhi di Frutta*/Komisija (minēts 21. zemsvītras piezīmē, 61. un 62. punkts), 2013. gada 28. februāra spriedumu lietā C-460/09 P *Inalca* un *Cremonini*/Komisija (120. punkts) un 2012. gada 10. jūlija spriedumu lietā T-587/10 *Interspeed*/Komisija (40. punkts), kas pamatoti uz cēloņsakarību virknes pārtraukšanu, kā arī, otrkārt, Vispārējās tiesas (virspalāta) 2005. gada 14. decembra spriedumu lietā T-320/00 *CD Cartondruck*/Padome un Komisija (it īpaši 177. punkts), kurā cēloņsakarību virknes pārtraukums tiek noliegts.

27 — Detalizētāk par uzņēmuma, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, rīcības paredzamību skat. šo secinājumu 41.–52. punktu.

trešās personas (starpnieka) brīvi pieņemtā uzņēmējdarbības lēmuma; tā ir tāpēc, ka tikai tad, ja šī persona aizliegtās vienošanās dalībnieku pret konkurenci vērstās, pārmērīgi augstās cenas nodod pati saviem klientiem, tiem tiek kaitēts. Tātad aizliegtās vienošanās dalībnieku mahinācijas nav vienīgais zaudējumu rašanās cēlonis to netiešajiem klientiem. Tomēr vēl nesen dominēja viedoklis, ka tādi netiešo klientu ciestie zaudējumi ir atlīdzināmi²⁸.

39. Arī attiecībā uz šajā lietā aplūkotojumiem zaudējumiem, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, būtu nepamatoti viena cēloņa dēļ radušos zaudējumus padarīt par aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumu. Cenām reti kad ir tikai viens cēlonis. Tomēr tas neizslēdz, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki – kā šajā gadījumā – ar savām pret konkurenci vērstajām mahinācijām sekmēja normālu cenu veidošanās mehānismu sagrozīšanu tirgū, tiks saukti pie atbildības par no tā izrietošajiem zaudējumiem.

40. Tādējādi ar pietiekami tiešas cēloņsakarības kritēriju satura ziņā, pirmkārt, ir jānodrošina, ka personai savas prettiesiskās rīcības dēļ ir jāatbild tikai par tādiem zaudējumiem, kuru iestāšanos tā varēja saprātīgi paredzēt (par to skat. tūlīt 1) punktu). Otrkārt, personai ir jāatbild tikai par tādiem zaudējumiem, kuru atlīdzināšana atbilst tiesību normas, kas ar tiem pārkāpta, mērķim (par to skat. turpinājumā 2) punktu).

1) Cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumu paredzamība

41. Pirmkārt, ir jānoskaidro, kādos apstākļos cenu “jumta” efekta dēļ radušies zaudējumi aizliegtās vienošanās dalībniekiem ir paredzami. Citiem vārdiem sakot, runa ir jautājumu, vai starp minētajiem zaudējumiem un aizliegtās vienošanās nelikumīgajām mahinācijām pastāv *adekvāta cēloņsakarība*.

42. Paredzami (vai radušies adekvāta cēloņa dēļ) ir visi tie zaudējumi, ar kuru iestāšanos aizliegtās vienošanās dalībniekiem, ņemot vērā vispārēju pieredzi, ir saprātīgi jāreķinās, pretēji tiem zaudējumiem, kuru pamatā ir pilnībā ārkārtēju apstākļu savirknēšanās un tādējādi netipiska cēloņsakarība.

43. Iesniedzējtiesa – tāpat kā *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp*, kā arī Austrijas valdība – izteica viedokli, ka zaudējumi, kuru pamatā ir cenu “jumta” efekts, aizliegtās vienošanās dalībniekiem nav pietiekami paredzami un līdz ar to no to puses nevarēja būt adekvāts cēlonis. Cenu “jumta” efekta gadījumā runa esot vienīgi par aizliegtās vienošanās “blakusefektu”.

44. Šis arguments ir jānoraida.

45. Protams, ir taisnība, ka uzņēmumu, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, cenu veidošanā to brīva uzņēmējdarbības lēmuma ietvaros var būt svarīgi daudzi faktori²⁹. Taču šis apstāklis vien neizslēdz zaudējumu, kuru pamatā ir cenu “jumta” efekts, paredzamību aizliegtās vienošanās dalībniekiem.

28 — Turklāt valsts mērogā skat. it īpaši *Bundesgerichtshof* [Federālās Augstākās tiesas] 2011. gada 28. jūnija spriedumu lietā “ORWI” (KZR 75/10, *BGHZ* 190, 145). Šajā pašā nozīmē sevi šajā situācijā ir pozicionējusi arī Austrijas *Oberster Gerichtshof* [Augstākā tiesa] (2012. gada 17. oktobra nolēmums, Nr. 7 Ob 48/12b). Tas pats attiecas uz Komisijas priekšlikumu direktīvai (skat. tajā it īpaši ierosinātās direktīvas preambulas 11. un 33. apsvērumu, kā arī tās 12. un 13. pantu).

29 — Pie tiem var piederēt, piemēram, uzņēmuma stratēģija (uzņēmuma vizuālā tēla akcentēšana, paaugstinātu cenu stratēģija utt.) un komersanta personība, kā arī klientu pirktspēja.

46. Tā ir tāpēc, ka tirgus ekonomikā pie izplatītajiem uzņēmumu uzvedības modeļiem pieder tirgus apstākļu intensīva novērošana un to neatstāšana bez ievēribas, kad tie pieņem paši savus komerclējumus. Ņemot vērā iepriekš minēto, tas noteikti nav neparedzami un negaidīti, ja uzņēmumi, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, savas cenas nosaka, ņemot vērā uzņēmumu, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, uzvedību tirgū, vienalga, vai tiem ir vai nav zināmas to pret konkurenci vērstās mahinācijas. Gluži pretēji, runa ir tieši par normālu lietu kārtību.

47. Vēl jo vairāk tas tā ir tad, ja aizliegtās vienošanās dalībnieki – kā šajā gadījumā – atbilstoši to augstajai kopīgajai tirgus daļai nosedz nozīmīgu attiecīgās tirgus daļu³⁰ un arī to pret konkurenci vērstās mahinācijas skar svarīgu šī tirgus daļu³¹, kas nekādā veidā nav iemesls pieņemt, ka tie manipulē ar tirgus lielāko daļu. Jo svarīgāka ir aizliegtās vienošanās pozīcija attiecīgajā tirgū, jo vairāk ticams, ka aizliegtā vienošanās kopumā būtiskāk noteiks cenu līmeni šajā tirgū, un jo mazāk izredžu ir uzņēmumam, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, pašam ievērojami ietekmēt tirgus cenu ar saviem impulsiem.

48. Protams, jo uzņēmumam, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, ir vienkāršāk, nosakot pašam savas cenas, orientēties pēc aizliegtās vienošanās dalībnieku uzņēmējdarbības, jo viendabīgāks un pārskatāmāks ir konkrētais tirgus. Tomēr no tā nekādā veidā nevar *a contrario* secināt, ka nevienmērīgos un mazāk pārskatāmos tirgos ar pielāgotām precēm – kā, piemēram, atsevišķiem šajā lietā minētajiem liftiem un eskalatoriem, – nekad nebūtu sagaidāms kaut kāds ar aizliegto vienošanos saistīts cenu “jumta” efekts³². Tā ir tāpēc, ka, ņemot vērā tendenci, tas uzmanīgiem tirgus dalībniekiem arī tādus tirgos ir ļoti labi zināms, kāds cenu līmenis dominē un kāda ir atsevišķu tirgū darbojošos piegādātāju rīcība.

49. Pat apstākļi, ka lifti un eskalatori, pirmām kārtām lielo valsts sektora līgumu gadījumā, bieži tiek iegādāti iepirkuma procedūrā, šajā konstatējumā maz ko maina. Tādu piešķiršanas procedūru rezultāti, kā bez neviena iebilduma apgalvoja *ÖBB-Infrastruktur*, pārējiem tirgus dalībniekiem nekādā ziņā nepaliek noslēpums³³, tāpēc nākamajos līgumos tie var noderēt kā norāde par dominējošo cenu līmeni.

50. Iespējams, ka uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks un kam ir brīva kapacitāte, mēģina noteikt pats savas cenas zem aizliegtās vienošanās noteiktajām cenām, lai šādi uz aizliegtās vienošanās dalībnieku rēķina iegūtu tirgus daļas. Pat tad uzņēmumiem, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, pastāv vēl lielāks stimuls pieprasīt saviem klientiem augstāku cenu, nekā tas vispār būtu iespējams konkurences apstākļos. Ja, piemēram, pieņem, ka aizliegtās vienošanās cena ir 120 un konkurences apstākļos vispār sasniedzamā cena būtu 100, tad uzņēmums, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, varētu noteikt savu cenu, piemēram, 110. Tāda rīcība nekādā gadījumā nebūtu neparasta, bet saimnieciski racionāla un aizliegtās vienošanās dalībniekiem nebūt neparedzama.

30 — Atbilstoši neapstrīdētajai *ÖBB-Infrastruktur* informācijai aizliegtās vienošanās dalībnieki Austrijā bija lielākie nozares ražotāji, kuru kopējā tirgus daļa bija aptuveni 80 %.

31 — Saskaņā ar pamatlietā veiktajiem konstatējumiem aizliegtās vienošanās dalībnieki konkrēti vienojās par vismaz trešdaļu tirgus apjoma, un tika pat mēģināts panākt saskaņotas darbības ievērojami vairāk nekā pusē no tirgus apjoma attiecībā uz jaunajām iekārtām Austrijā (skat. šo secinājumu 8. punktu).

32 — Šajā pašā nozīmē H. Beth un C.-M. Pinter, WuW 2013, 228. lpp. (232. lpp.): “Arī tādu preču atšķirību gadījumā cenu “jumta” efekts nav neticams, taču to būs mazāk nekā augstas vienveidības pakāpes gadījumā.”

33 — Šajā ziņā *ÖBB-Infrastruktur* ir norādījis uz Austrijā spēkā esošajām tiesību normām par konkursa piedāvājumu atvēršanu uzaicinājuma iesniegt piedāvājumu procedūrā.

51. Un pretēji, lai pret konkurenci vērstās vienošanās būtu sekmīgas, uzņēmumi, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, ir ļoti ieinteresēti, lai kāptu arī uzņēmumu, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, cenas un tuvinātos aizliegtās vienošanās dalībnieku cenām. Proti, jo augstāk kopumā kāpj cenu līmenis, jo drīzāk tirgū ilgtermiņā ir īstenojamas pašu aizliegtās vienošanās dalībnieku praktizētās cenas. Arī šī iemesla dēļ uzreiz var secināt, ka racionāli darbojošos aizliegtās vienošanās dalībniekus, kas kārtīgi apsver pret konkurenci vērsto mahināciju loģiku, cenu “jumta” efekts nepārsteidz, jo, pilnīgi pretēji, ar šāda efekta rašanos tiem tieši ir jārēķinās. *ÖBB-Infrastruktur* pamatoti uz to ir norādījuši.

52. Ņemot vērā iepriekš minēto, kopumā ir jāuzskata, ka zaudējumi, kuru pamatā ir cenu “jumta” efekts, nav tādi zaudējumi, kuru iestāšanās vienmēr ir netipiska vai aizliegtās vienošanās dalībniekiem neparedzama. Tādu zaudējumu atlīdzināšanas izslēgšana *a priori*, norādot uz adekvātās cēloņsakarības kritērija salīdzinoši šauru interpretāciju, nebūtu saderīga ar EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta (tagad – LESD 101. pants) lietderīgo iedarbību.

2) Cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumu atlīdzības saderīgums ar pārkāpto konkurences tiesību normu mērķi

53. Otrkārt, vēl jāiztirzā, vai cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumu atlīdzība ir saderīga ar EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta (tagad – LESD 101. pants) mērķi.

54. Iesniedzējtiesa – tāpat kā *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp*, kā arī Austrijas valdība – pauž viedokli, ka zaudējumi, kurus izraisīja cenu “jumta” efekts, atrodas ārpus Savienības konkurences tiesību normu aizsardzības mērķa. Par tādiem zaudējumiem aizliegtās vienošanās dalībniekus nevarot saukt pie civiltiesiskās atbildības, jo nav “saistības ar nelikumību”.

55. Arī šis arguments nav pamatots.

56. Konkurences tiesību normu, kas ietvertas EKL 81. un 82. pantā vai EK līguma 85. un 86. pantā (tagad – LESD 101. un 102. pants), mērķis ir izveidot un uzturēt Eiropas iekšējā tirgū neizkropļotas konkurences sistēmu. Šīm fundamentālajām Eiropas integrācijas interesēm³⁴ ir domāti konkurences tiesību privātie, kā arī publiskās īstenošanas mehānismi.

57. To, ka tieši aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības par zaudējumiem, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, atzīšana būtu nesaderīga ar minēto mērķi, diez vai var apgalvot. Kā es paskaidrošu turpinājumā, tāds zaudējumu atlīdzināšanas pienākums bez grūtībām iekļaujas sistēmā, kurā tiek īstenotas Eiropas konkurences tiesību normas (par to skat. tūlīt a) punktu), un turklāt tas var koriģēt aizliegtās vienošanās dalībnieku izdarīto konkurences tiesību pārkāpumu negatīvās sekas attiecībā uz citiem tirgus dalībniekiem – it īpaši patērētājiem (par to skat. turpinājumā b) punktu).

a) Iekļaušana konkurences tiesību normu īstenošanas sistēmā

58. Vispirms ir jānoskaidro jautājums, vai aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskais pienākums atlīdzināt zaudējumus, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, ir vispārīgi saderīgs ar sistēmu, kurā Eiropas Savienībā tiek īstenotas Līguma konkurences tiesību normas.

³⁴ — Spriedums lietā *Courage* un *Crehan* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 20. un 21. punkts). Par konkurences tiesību normu nozīmi iekšējā tirgus darbībā skat. turklāt 1999. gada 1. jūnija spriedumu lietā *C-126/97 Eco Swiss (Recueil, I-3055. lpp., 36. punkts)*, kā arī attiecībā uz tiesisko situāciju pēc Lisabonas līguma spēkā stāšanās 2011. gada 17. februāra spriedumu lietā *C-52/09 TeliaSonera (Krājums, I-527. lpp., 20. punkts)* un 2011. gada 17. novembra spriedumu lietā *C-496/09 Komisija/Itālija (Krājums, I-11483. lpp., 60. punkts)*.

59. Ir atzīts, ka Eiropas konkurences tiesību normu īstenošana balstīta uz diviem pilāriem. Pirmkārt, tā ir attiecībā uz konkurences iestādēm noteiktā publiskā īstenošana ar represīviem līdzekļiem (dēvēta arī par “public enforcement”) un, otrkārt, uz indivīda iniciatīvu balstīta privāta īstenošana ar civiltiesībās paredzētajiem līdzekļiem (dēvēta arī par “private enforcement”)³⁵.

60. Lai nodrošinātu konkurences tiesību normu lietderīgo iedarbību, ir nepieciešams, lai publiskās īstenošanas sistēma, kā arī privātas īstenošanas sistēma iespējami labi attīstītos³⁶. Konkurences tiesību normu iedarbība ievērojami vājinātos, ja attiecībā uz tādiem noteiktiem fenomeniem kā cenu “jumta” efekts *a priori* būtu vēlme atteikties no privātas īstenošanas līdzekļiem un šajā ziņā paļauties tikai uz publisko īstenošanu, kā, šķiet, to dara daži aizliegtās vienošanās liftu tirgū dalībnieki.

61. Protams, privātas īstenošanas instrumenti – tāpat kā publiskās īstenošanas instrumenti – ir jāizveido un jāpiemēro tā, lai to izmantošana uz konkurences tiesību normu efektivitāti neiedarbotos negatīvi. Pretēji *ThyssenKrupp* man nav iespaida, ka cenu “jumta” efekta iekļaušana aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskajā atbildībā varētu radīt pavisam nepareizus stimulus, kas visbeidzot konkurences tiesību normu īstenošanā radītu vairāk kaitējuma nekā labuma.

62. Rakstveida un mutvārdu diskusiju priekšmets tiesvedībā Tiesā it īpaši bija iespējamā savstarpējā sakarība starp civiltiesisko atbildību, no vienas puses, un Eiropas Komisijas, kā arī valsts konkurences iestāžu iecietības programmām, no otras puses.

63. Var jau būt, ka izredzes, ka cietušie tirgus dalībnieki cels civiltiesisku prasību, dažus aizliegtās vienošanās dalībniekus attur no kāršu atklāšanas un sadarbības ar konkurences iestādēm. Tomēr, vai tas var būt pamats tam, lai vispār neievērotu cietušo personu likumīgās intereses uz finansiālo atlīdzību? Droši vien ir lietderīgi ar iecietības programmas starpniecību aizliegtās vienošanās dalībniekiem nolīdzināt atpakaļceļu uz legalitāti un veicināt pārkāpumu atklāšanu, taču tas nedrīkst notikt uz citu tirgus dalībnieku likumīgo interešu rēķina.

64. Tas var būt pamatoti varbūtējā zaudējumu atlīdzināšanās procesā pienācīgi ņemt vērā uzņēmuma, kam piemērots iecietības režīms, statusu un primāri zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu apmierināšanā izmantot citus aizliegtās vienošanās dalībniekus, kā to iesaka arī Komisija³⁷. Manuprāt, tā tomēr būtu kļūda no zaudējumu atlīdzināšanas izrietošu, šķietamu “chilling effect” attiecībā uz iecietības programmām – ciktāl to vispār var izmērīt – izmantot kā iespēju jebkādas aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības par cenu “jumta” efektu kategoriskai izslēgšanai.

65. Tas tā vēl jo vairāk ir tādēļ, ka ierobežojoša prakse, piešķirot zaudējumu atlīdzību, pavisam noteikti tiktu nodota tiem, kas piedalās pret konkurenci vērstā praksē vai apsver to darīt. Tas tāpēc, ka finansiālie riski, kas saistīti ar aizliegto vienošanos un dalību tajā, tiem būs vieglāk aprēķināmi, ja to atklāšanas gadījumā tie būs mazāk pakļauti zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem. Ja aizliegtās

35 — Spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 27. punkts), lietā *Pfleiderer* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 29. punkts), lietā *Otis* (minēts 2. zemsvītras piezīmē, 42. punkts) un lietā *Donau Chemie* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 23. punkts).

36 — Šajā ziņā spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 26. punkts), apvienotajās lietās *Manfredi* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 60., 89. un 90. punkts) un lietā *Otis* (minēts 2. zemsvītras piezīmē, 41. punkts). Par privātas īstenošanas nozīmi skat. arī Eiropas Komisijas 2008. gada 2. aprīļa Balto grāmatu “Par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu” (COM(2008) 165, galīgā redakcija). Komisija savā Baltajā grāmatā ierosina pasākumus, kas ir paredzēti, lai “izveidotu efektīvu privātu pušu [konkurences tiesību] piemērošanas sistēmu, [...] kas papildina, bet neaizstāj vai neapdraud valsts institūciju piemērošanu” (4. lpp., 1.2. punkts). Arī EBTA tiesai nesen bija izdevība norādīt uz konkurences tiesību normu privātas īstenošanas nozīmi un uzsvērt, ka tas ir nepieciešams vispārējās interesēs (2012. gada 21. decembra spriedums lietā *DB Schenker/EBTA* Uzraudzības iestāde, E-14/11, 132. punkts).

37 — Direktīvas priekšlikuma 11. pantā un uz to attiecināmajā preambulas 28. apsvērumā Komisija ierosina uzņēmumam, kuram konkurences iestāde iecietības programmas ietvaros ir piešķīrusi atbrīvojumu no naudas soda, zināmā mērā piešķirt privilēģijas arī civiltiesiskās atbildības kontekstā.

vienošanās dalībniekiem sniegtu pārliecību, ka tiem nekad nebūs jāatbild par cenu “jumta” efektu, tiem rastos papildu stimuls turpināt savas pret konkurenci vērstās mahinācijas. Ar privātās īstenošanas mehānismiem saistītā un pret uzņēmumiem³⁸, kuri apsver pārkāpt Eiropas iekšējā tirgū spēkā esošos spēles noteikumus, skaidri gribētā preventīvā iedarbība būtu pavērsta pilnīgi pretēji.

66. Pretējam tam, kā, šķiet, uzskata *Kone*, Eiropas konkurences tiesību mērķi nevar reducēt uz cik vien iespējams rentablas saimnieciskās darbības sekmēšanu uzņēmumiem, kas darbojas iekšējā tirgū. Tiesību Savienībā, kuras mērķis ir īstenot augsti konkurētspējīgu tirgus sociālo ekonomiku (LES 3. panta 3. punkts), funkcionējoši tirgi ar neizkropļotu konkurenci ārpus visiem izmaksu un ieguvumu apsvērumiem ir vērtība pati par sevi.

67. Turklāt nebūtu arī īpaši ticams, ja tieši uzņēmumi, kas manipulē ar tirgus apstākļiem un mākslīgi uztur augstas cenas, brīdinātu saimnieciskās darbības subjektus par pārmērīgi augstām cenām un radītu risku tirgu efektivitātei; aizliegtās vienošanās dalībniekus nevajadzētu atbrīvot no konkrētiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem. Visefektīvāk paši aizliegtās vienošanās dalībnieki sevi var pasargāt no izdevumiem, kas ir saistīti ar varbūtējiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem, proti, ja tie *a priori* atturas no konkurences tiesību normu pārkāpumiem. Turpretim aizliegtās vienošanās dalībnieku saudzēšana no zaudējumu atlīdzības prasījumiem tikai radītu situāciju, kurā citiem saimnieciskās darbības subjektiem, it īpaši cietušajiem klientiem, būtu jāuzņemas aizliegtās vienošanās mahināciju finansiālais slods.

68. Visai kuriozs šajā sakarā liekas arī *ThyssenKrupp* arguments, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskā atbildība par cenu “jumta” efektu varētu “mazināt konkurenci tirgū”, jo uzņēmumi, ņemot vērā tiem draudošos atbildības riskus, varētu tikt atturēti no iesaistīšanās attiecīgajā tirgū³⁹. Šajā ziņā pietiek ar norādi, ka darbības iekšējā tirgū paraugam jābūt tādiem uzņēmumiem, kas ievēro konkurences tiesību normas, nevis tādiem, kas uz citu rēķina vēlas izmantot nelikumīgo praksi. Ja aizliegtās vienošanās dalībnieku zaudējumu atlīdzināšanas par cenu “jumta” efektu pienākuma atzišana nozīmētu, ka melnā avs nepiedalās tirgū, tas diez vai būtu konkurencei nelabvēlīgs faktors.

69. Mazāk pārliecinošs visbeidzot ir atsevišķi izteiktais brīdinājums par dalībvalstu civiltiesu pārslogojumu, ja Tiesa atzītu aizliegtās vienošanās dalībnieku pienākumu atlīdzināt cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumus. Tas tāpēc, ka, ņemot vērā salīdzinoši augstos šķēršļus, kas to sagaida saistībā ar pierādīšanas pienākumu civillietās⁴⁰, jebkuram iespējamajam “prasītājam cenu “jumta” efekta lietā” (“umbrella plaintiff”) vajadzētu ieteikt rūpīgi apsvērt visas civiltiesiskas prasības pret aizliegtās vienošanās dalībniekiem izredzes un riskus.

70. Ja tomēr uzņēmuma, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieks, klients nolemj celt prasību tiesā pret aizliegtās vienošanās dalībniekiem par saviem zaudējumiem, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, tad nav iespējams tam atteikt tiesas procesa nodrošināšanu, norādot uz šķietami augstiem izdevumiem. Gluži pretēji, atbilstoši LES 19. panta 1. punkta otrajai daļai un Pamattiesību hartas 47. panta pirmajai daļai dalībvalstīm Eiropas konkurences tiesību piemērošanas jomā jānodrošina tiesību aizsardzības līdzekļi, kas ir pietiekami efektīvi tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai⁴¹.

38 — Kaut arī tiesas sēdē Komisija mēģināja šīs preventīvās iedarbība nozīmību mazināt, Tiesai tai pastāvīgajā judikatūrā tomēr piešķir ievērojamu nozīmi; skat. spriedumus lietā *Courage* un *Crehan* (27. punkts), apvienotajās lietās *Manfredi* (91. punkts), lietā *Pfleiderer* (28. punkts) un lietā *Donau Chemie* (23. punkts), visi minēti 9. zemsvītras piezīmē.

39 — Atbildot uz manu jautājumu, *ThyssenKrupp* pārstāvis šo apgalvojumu tiesas sēdē kvalificēja kā “retorisku pārspilējumu”.

40 — Atsevišķi pierādīšanas atvieglojumi tomēr Komisijas priekšlikumā direktīvai ir paredzēti.

41 — Šajā pašā nozīmē spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (25. punkts), apvienotajās lietās *Manfredi* (89. punkts) un lietā *Donau Chemie* (22. punkts), visi minēti 9. zemsvītras piezīmē; turklāt skat. īpaši par Pamattiesību hartas 47. panta nozīmīgumu civiltiesiskā strīdā starp privātpersonām 2010. gada 18. marta spriedumu apvienotajās lietās no C-317/08 līdz C-320/08 *Alassini* u.c. (Krājums, I-2213. lpp., it īpaši 61. punkts).

b) Piemērotība koriģēt izdarīto konkurences tiesību pārkāpumu negatīvās sekas

71. Visbeidzot atliek iztirzāt jautājumu, vai cenu “jumta” efekta iekļaušana aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskajā atbildībā ir saderīga ar zaudējumu atlīdzināšanas funkciju. Vispārīgi šīs funkcijas mērķis ir koriģēt izdarīto tiesību pārkāpumu negatīvās sekas, un tieši šim mērķim ir domāts arī aizliegtās vienošanās dalībnieku pienākums atlīdzināt ikvienam to pret konkurenci vērsto mahināciju radītos zaudējumus⁴². Vienlaikus iespēja pieprasīt zaudējumu atlīdzību stiprina paļāvību uz Eiropas Savienības konkurences tiesību normām un sniedz nozīmīgu ieguldījumu to efektīvā īstenošanā⁴³.

i) Par iebildumu, ka cenu “jumta” efekta dēļ radušies zaudējumi bija nejauši

72. Dažas lietas dalībnieces apgalvo, ka uzņēmumi, kas bija aizliegtās vienošanās liftu tirgū dalībnieki, bija iecerējuši paaugstināt paši savas cenas paši saviem klientiem, nevis paaugstināt cenas uzņēmumu, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, klientiem cenu “jumta” efekta dēļ. Tāpēc esot netaisnīgi, ka aizliegtās vienošanās dalībniekiem ir jāatlīdzina zaudējumi saistībā ar tādu efektu.

73. Šis iebildums ir nepamatots.

74. Cēloņsakarības ar aizliegto vienošanos konstatēšana par konkrētiem zaudējumiem veidiem, kas tirgus dalībniekiem var rasties, balstīta uz pilnībā objektīviem kritērijiem. Subjektīvā ziņā civiltiesiskā atbildība var būt atkarīga no tā, vai aizliegtās vienošanās dalībnieki ir pārkāpuši Līgumu konkurences tiesību normas tiši vai neuzmanības dēļ. Tomēr nav nozīmes tam, vai aizliegtās vienošanās dalībnieki turklāt arī konkrēti radušos zaudējumus ir izraisījuši tiši vai neuzmanības dēļ. Tāda prasība par vainu nebūtu saderīga ar vispārējiem civiltiesību principiem un pārmērīgi apgrūtinātu konkurences tiesību normu praktisko īstenošanu.

75. Neraugoties uz to, tādā gadījumā, kāds aplūkots šajā lietā, kā jau minēts⁴⁴, cenu “jumta” efekta iestāšanās uzņēmumiem, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, nav gluži neparedzama. Tādēļ jādoma, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki savās pret konkurenci vērstajās mahinācijās varbūtējo cenu “jumta” efektu akceptē, tāpēc tie attiecībā uz izraisītajiem zaudējumiem būtu jāvaino vismaz par neuzmanību, iespējams pat par nosacītu nodomu (*dolus eventualis*).

ii) Par iebildumu, ka zaudējumu atlīdzība saistībā ar cenu “jumta” efektu nedod iespēju samazināt nelikumīgo peļņu

76. Pretēji dažu lietas dalībnieču viedoklim turklāt nav nozīmes tam, vai ar cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumu atlīdzināšanu var tikt samazināta aizliegtās vienošanās dalībnieku nelikumīgā peļņa.

77. Fakts, ka var notikt tāda peļņas samazināšana, daudzos gadījumos var būt pieņemams zaudējumu atlīdzības par aizlieguma noslēgt aizliegtas vienošanās pārkāpumiem blakusefekts. Taču šī peļņas samazināšana nav zaudējumu atlīdzības prasījumu celšanas pret aizliegtās vienošanās dalībniekiem obligāts nosacījums.

42 — Spriedums lietā *Donau Chemie* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 24. punkts).

43 — Spriedums lietā *Donau Chemie* (23. punkts); līdzīgi spriedumi lietā *Courage* un *Crehan* (26. un 27. punkts), apvienotajās lietās *Manfredi* (91. punkts) un lietā *Pfleiderer* (28. punkts), visi minēti 9. zemsvītras piezīmē.

44 — Skat. iepriekš šo secinājumu 41.–52. punktu.

78. Ar to pamatā atšķiras prasība par zaudējumu atlīdzību no prasības par kompensāciju nepamatotas iedzīvošanās gadījumā. Pirmām kārtām zaudējumu atlīdzināšanā nav runas par to, lai zaudējumu nodarītājam atņemtu to, kas tam ir par daudz, bet par to, ka zaudējumus cietušai personai jāpiešķir gandarījums par to, ko tā zaudējumu nodarītāja prettiesiskās rīcības dēļ ir cietusi⁴⁵. Šai funkcijai pilnīgi ir raksturīga aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības paplašināšana uz cenu “jumta” efektu.

iii) Par iebildumu, ka tikšot ieviesta zaudējumu atlīdzība, kam piemīt soda raksturs

79. Mazāk lietderīgs visbeidzot ir arī vairāku lietas dalībnieču viedoklis, ka ar civiltiesiskās atbildības par cenu “jumta” efektu atzīšanu zaudējumu atlīdzība, kas jāmaksā aizliegtās vienošanās dalībniekiem, pārvērtīšoties par zaudējumu atlīdzību ar soda raksturu.

80. Ņemot vērā, ka Savienības tiesībās principā nav aizliegts pieprasīt “brīdinājuma” zaudējumu atlīdzību vai zaudējumu atlīdzību ar soda raksturu⁴⁶, nekas neliecina par to, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskajai atbildībai par cenu “jumta” efektu varētu būt tāda ietekme.

81. Citādi, nekā tas parasti ir zaudējuma atlīdzības ar soda raksturu gadījumā, aizliegtās vienošanās dalībniekiem ar šajā lietā aplūkotā cenu “jumta” efekta iekļaušanu to zaudējumu atlīdzināšanas pienākumā visbeidzot tiek atprasīta to zaudējumu kompensācija, ko tie attiecīgajā tirgū ar savām pret konkurenci vērstajām mahinācijām ir (līdz-)izraisījuši. Zaudējumu pārkompensēšana nenotiek.

82. Tādējādi, kopumā ņemot, ir jāuzskata, ka zaudējumu, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, atlīdzināšana atbilst EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta (tagad – LESD 101. pants) mērķim.

3) Kopsavilkums

83. Tātad, visu kopumā ņemot, zaudējumi, kas radušies cenu “jumta” efekta dēļ, vispārīgi nav jāatzīst par tādiem, kas aizliegtās vienošanās dalībniekiem bija neparedzami, un to atlīdzināšana atbilst EKL 81. panta vai EK līguma 85. panta (tagad – LESD 101. pants) mērķim. Ja valsts civiltiesībās *a priori* būtu kategoriski izslēgta tādu zaudējumu atlīdzināšana, tas nebūtu saderīgi ar šo konkurences tiesību normu praktisko iedarbību.

C – Noslēguma piezīme

84. Mans ieteiktais risinājums obligāti un katrā atsevišķā gadījumā nenozīmē, ka aizliegtās vienošanās dalībniekiem būs zaudējumu atlīdzināšanas pienākums, taču *a priori* arī neizslēdz tādu zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu. Tieši pretēji, visaptveroši izvērtējot visus nozīmīgos apstākļus, vienmēr ir jāpārbauda, vai cenu “jumta” efekts konkrētajā gadījumā ir radies aizliegtās vienošanās dēļ.

85. Cenu “jumta” problēmas pārcelšana no pavisam teorētiska līmeņa uz pierādījumu iesniegšanas līmeni, manuprāt, var vislabāk sekmēt Eiropas konkurences tiesību normu efektīvu īstenošanu, pienācīgi ņemot vērā visu tirgus dalībnieku intereses.

45 — Šai atšķirībai, atbildot uz manu jautājumu, tiesas sēdē Tiesā piekrita arī *Otis* pārstāvis.

46 — Spriedums apvienotajās lietās *Manfredi* (minēts 9. zemsvītras piezīmē, 92. un 93. punkts).

86. Protams, ne vienmēr būs pārlicinoši pētījumi vai citi pierādījumi, kas ļaus saprātīgi secināt, ka attiecīgajā tirgū aizliegtās vienošanās dēļ ir radies cenu “jumta” efekts. Turpretī tāds efekts nav arī izslēgts, un ar to saistītie zaudējumi nekādā gadījumā nav tik “spekulatīvi” un “šaubīgi”⁴⁷, kā līdz šim ir ticis argumentēts. Šajā lietā, piemēram, Austrijas *Oberster Gerichtshof* savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir izklāstījusi, ka aizliegtās vienošanās liftu tirgū dēļ esot sagrozīta sagaidāmā cenu attīstība⁴⁸, bet *ÖBB-Infrastruktur* norāda uz pētījumu, kas pierāda cenu “jumta” efekta parādīšanos⁴⁹.

87. Jāteic, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku civiltiesiskās atbildības par cenu “jumta” efektu apstiprināšana, pretēji dažām kritiskām piezīmēm, nav ne vairāk, ne mazāk “saimnieciski draudzīga” kā jebkāda zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma kategoriska izslēgšana, kā tas šķiet iesniedzējtiesai. Tas tāpēc, ka saimnieciskās darbības subjekti ir ne tikai aizliegtās vienošanās dalībnieki, bet arī klienti, kuriem tika pieprasītas pārmērīgi augstas cenas, vienalga, vai līgumattiecības tiem bija ar pašiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem vai ar uzņēmumiem, kas nav aizliegtās vienošanās dalībnieki. Būtu vienkārši netaisnīgi tieši aizliegtās vienošanās dalībniekus, kas ir vainojami smaga konkurences tiesību normu pārkāpuma izdarīšanā, vienpusēji atbalstīt ar kategorisku cenu “jumta” efekta izslēgšanu no to civiltiesiskās atbildības, vēl jo vairāk tādēļ, – kā jau minēts⁵⁰ – ka tas radītu nepareizus stimulus attiecībā uz efektīvu konkurences tiesību normu īstenošanu.

88. Mans piedāvātais risinājums nav nesaderīgs arī ar likumdošanas projektu par daļēju zaudējumu atlīdzināšanas prasību saskaņošanu atbilstoši valsts tiesībām, kuru Eiropas Komisija nesen ir uzsākusi. Kā tiesas sēdē tika apspriests ar lietas dalībniecēm, cenu “jumta” efekta dēļ radīto zaudējumu atlīdzības piešķiršana nav pretrunā Komisijas priekšlikumam direktīvai⁵¹.

89. Apstāklim, ka ASV judikatūra attiecībā uz tā dēvētajām “umbrella claims” nav vienota⁵² un augstāko tiesu skaidrojums no Amerikas Savienoto Valstu Augstākās tiesas puses vēl nav sniegts, nevajadzētu kavēt mūsu Tiesu stāties pretī cenu “jumta” efekta problēmai.

V – Secinājumi

90. Ievērojot iepriekš izklāstītos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz Austrijas *Oberster Gerichtshof* lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

Tādu dalībvalsts tiesību aktu interpretācija un piemērošana, saskaņā ar kuriem juridisku apsvērumu dēļ tiek kategoriski izslēgts, ka uzņēmumi, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, ir civiltiesiski atbildīgi par zaudējumiem, kas radušies tāpēc, ka uzņēmums, kas nav šīs aizliegtās vienošanās dalībnieks, aizliegtās vienošanās mahināciju ietekmē savas cenas nosaka augstākas, nekā vispār konkurences apstākļos to varētu sagaidīt, ir pretēja EK līguma 85. pantam un EKL 81. pantam.

47 — It īpaši šajā ziņā – no Amerikas Savienoto Valstu tiesu judikatūras – *United States Court of Appeals (Third Circuit)* nolēmums lietā *Mid-West Paper Products Co. v. Continental Group Inc.*, 596 F.2d 573, 597 (1979), un *United States District Court (District of Columbia)* nolēmums lietā *Federal Trade Commission v. Mylan Laboratories*, 62 F.Supp.2d 25, 39 (1999).

48 — Skat. turklāt iepriekš šo secinājumu 7. punktu.

49 — Šie apsvērumi ir jāpārbauda un šī pētījuma pierādījuma spēks ir jāizvērtē valsts tiesām.

50 — Skat. iepriekš šo secinājumu 65. un 68. punktu.

51 — Attiecīgā priekšlikuma direktīvai (minēts 13. zemsvītras piezīmē) mērķis ir nevis, piemēram, galīga jomas saskaņošana, bet jau atbilstoši tā nosaukumam tikai “atsevišķu noteikumu, kuri [...] reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības,” pieņemšana, un tajā skaidri tiek atzīts, ka pastāv citi, “šajā direktīvā neaplūkoti aspekti” (skat. ierosinātās direktīvas preambulas 10. apsvērumu). Turklāt priekšlikumā direktīvai ietvertie noteikumi ir formulēti pietiekami plaši, lai iekļautu arī cenu “jumta” efekta dēļ radušos zaudējumu atlīdzību un katrā ziņā tos neizslēgtu (skat. it īpaši ierosinātās direktīvas 11. panta 2. un 4. punktu, kurā ir runa par “citām cietušajām personām, nevis [pārkāpumu izdarījušo uzņēmumu] tiešajiem vai netiešajiem pircējiem vai piegādātājiem”).

52 — Par labu atbildībai izsakās: *United States Court of Appeals (Seventh Circuit)*, *United States Gypsum Co. v. Indiana Gas Co.*, 350 F.3d 623, 627 (2003); *United States Court of Appeals (Fifth Circuit)*, *In re Beef Industry Antitrust Litigation*, 600 F.2d 1148, 1166 (1979). Turpretim pret šādu atbildību ir citu starpā: *United States Court of Appeals (Third Circuit)*, *Mid-West Paper Products Co. v. Continental Group Inc.*, 596 F.2d 573, 597 (1979); *United States District Court (District of Columbia)*, *Federal Trade Commission v. Mylan Laboratories*, 62 F.Supp.2d 25, 39 (1999).